

SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

April 2019, Vol:7, Issue:2

Nisan 2019, Cilt:7, Sayı:2

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org

İktisat Biliminde Yöntem Tartışması: Carl Menger ve Gustav Schmoller Çekişmesi

The Method Discussion in Economics: Carl Menger and Gustav Schmoller Contention

Doç. Dr. Ferhat PEHLİVANOĞLU

Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, fpehlivanoglu@kocaeli.edu.tr

Çağla ŞENVELİ

Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Teorisi ve Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, caglasenveli@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 15 Ocak 2019
Düzeltilme 20 Mart 2019
Kabul 8 Nisan 2019

Anahtar Kelimeler:

İktisat Metodolojisi, Yöntem,
Menger ve Schmoller

© 2019 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

İktisat metodolojisi, iktisadın doğuşu ile bilimselliğini, ana kavramlarını ve onu meydana getiren olmazsa olmaz ilkeleri sorgulayan bir çalışma alanıdır. Bir iktisatçı, meydana gelen veya olması beklenen iktisadi gerçekliği açıklarken, nesnel bir bakış açısıyla doğru ve tutarlı bir şekilde hareket etmelidir. Aynı zamanda bir iktisatçı teori, yaklaşım veya model kurarken metodolojiyi kullanmak zorundadır. Bu anlamda iktisat biliminde yöntem sorunu her zaman en önemli tartışma konularından biri olmuştur. İktisadi bir olayı açıklarken hangi yöntem veya yöntemlerin kullanılması gerektiği çoğu iktisatçı tarafından farklı şekillerde dile getirilmiştir. Avusturya Okulu temsilcilerinden Carl Menger, iktisadi incelemelerde analizlerin tümdengelimci bir method kullanılarak yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Soyut-dedüktif method kullanan Carl Menger, iktisadi olayları anti-tarihselci bir tutum ile değerlendirmektedir. Gustav Schmoller ise, iktisat biliminde yöntem araştırmalarında bulunan diğer bir iktisatçıdır. Alman Tarihiçi Okul'un en önemli isimlerinden biri olan Gustav Schmoller iktisat biliminde tümevarımcı bir method kullanarak realist-indüktif yaklaşımı savunmaktadır. İktisadi olguları tarihsel bir süreç içinde incelenmesine önem vermektedir. Sosyal bilimlerinin en temel noktası olan yöntem sorunu iktisat biliminde ikili bir ayrım oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Carl Menger ve Gustav Schmoller arasında sıcak bir tartışmaya yol açan yöntem sorunu ele alınacaktır. Bu amaçla iktisat teorisinde bir modelleme veya bir yaklaşım tahlil edilirken hangi yöntemin kullanılması gerektiği üzerinde durulacaktır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 15 January 2019
Received in revised form 20 March 2019
Accepted 8 April 2019

Keywords:

Economics Methodology, Methods,
Menger and Schmoller

© 2019 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The methodology of economics is a field of study which questions the birth of the economics and its scientific, the main concepts and the indispensable principles that constitute it. An economist should act in an accurate and consistent manner from an objective point of view when explaining the economic reality that is or is expected to occur. At the same time an economist must use the methodology to establish a theory, approach or model. In this sense, the problem of methodology in economics has always been one of the most important topics of discussion. The way in which the methods or methods are used to explain an economic event is expressed in many ways by many economists. Carl Menger, one of the representatives of the Austrian School, suggests that analyzes should be made by using a deductive method in economic studies. Carl Menger, who uses abstract-deductive methods, evaluates economic events with an anti-historicalist approach. Gustav Schmoller is another economist involved in methodology in economics. Gustav Schmoller, one of the most important names of the German Historian School, defends the realist-inductive approach by using an inductive method in economic science. It gives importance to the examination of economic facts in a historical process. The problem of method, which is the most important point of social sciences, constitutes a dual distinction in economic science. In this study, the issue of method leading to a hot discussion between Carl Menger and Gustav Schmoller will be discussed. For this purpose, a model or an approach in economic theory will be studied and what method should be used.

Giriş

Ekonomik bir teori, ampirik gerçekliğe bakılmaksızın soyut, tümdengelimli ve varsayımsal olarak mı kurulmalı yoksa ekonomi ampirik gerçeklerin toplanması ve sıkıcı istatistiklerin derlenmesiyle sınırlı kalmaya mahkûm mu? (Louzek, 2011: 439). İktisatçılar iktisadi bir olguyu, yöntem sorunlarını çözmeden üretme amacındadırlar. Böyle bir durumda iktisadi bir yöntem karmaşıklığı oluşmaktadır. Bilimsel yöntem tartışmalarının kökeni incelendiğinde 17. yüzyıla kadar gitmek mümkündür. Fizik, kimya biyoloji gibi fen bilimleri ile sosyoloji, siyaset, ahlak ve iktisat gibi sosyal bilimler o döneme kadar felsefenin birer alt bilim dalıydı. Her bir bilimin kullandığı yöntem veya yöntemler aslında felsefenin de yöntemi idi. Bu bağlamda bu alanlar kendilerini felsefenin bir alt dalı olma konumundan sıyrarak, onun hegemonyasından kurtularak birer bilim olma yolunda varlıklarını sürdürmeyi amaçlamışlardır. Bu sebeple yöntem konusunda da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bilimsel yöntemin felsefeye özgü bir kavram olmadığını anlamaya başlayan bilimler benzer yöntemsel ilkeler oluşturmaya başladılar. Ortaya çıkan yöntem tartışmaları bazı soruları da beraberinde getirmiştir:

- 1) Bir bilgiyi “bilimsel bilgi” yapan onun hangi özelliğidir?
- 2) Bilim adamları öncelikle belirli metodolojik ilkeler üzerinde karar kıldıktan sonra mı bilimsel bilgi üretiyorlar, yoksa bilimsel metodoloji bilim adamlarının pratiğinden yola çıkılarak mı şekil kazanıyor?

İlk soruya cevap arayan tartışmalar, bilim felsefesinde açık bir sonuca ulaşmamıştır. Bu durum bilim olan ile bilim olmayanın ayırt edilmesi sorununu (demarcation problem) ortaya çıkarmaktadır. İkinci soruya ise doğal bilimler çerçevesinde bir cevap bulunmaya çalışılmıştır. Bilim felsefesinin esas aracı olan doğal bilimlerin gelişiminde metodolojik tartışmaların yanı sıra, bilimin sahip olduğu gücün sorgulanmasının da önemli bir payı olduğu söylenebilir (Demir, 2012: 10-11). Bu noktada iktisat biliminin de sahip olduğu metodolojik karakteristikler de bilimsellik açısından incelenmektedir (Kaymakçı, 2013: 19).

Her bir çalışmanın yöntemsel sınırları olmak zorundadır. Bu sınırları belirginleştirmek için ikili bir ayrıma gidilmektedir. *Kural koyucu ve betimselci yaklaşım* başlıkları altında çeşitli yaklaşımlar incelenmektedir. Her iki kavram da iktisat metodolojisinde bilim felsefesi adı altında birçok önemli tartışmaya sebebiyet vermektedir. Bilim felsefesindeki yaklaşımlar iktisat yöntem bilimcileri tarafından iktisat teorilerine uyarlanmaya çalışılmaktadır (Demir, 1995: 82).

Bu çalışmada öncelikle iktisat biliminin bilimselliğine vurgu yapılarak, metodoloji kavramının ortaya çıkışı ve iktisat metodolojisinin geçirdiği evreler üzerinde durulmaktadır. İktisat metodolojisinin çatısı altında oluşan, iktisadi incelemelerin yapılabilmesi için kullanılan yöntem kavramı irdelenmiştir. İktisat biliminde yöntem üzerinde etkili olan dışsal ve içsel faktörlere vurgu yapılarak iktisat bilimi sorgulanmış; kullanılan istatistiğin ve sayısal verilerin yoğunluğu nedeni ile iktisat biliminin matematikselleştirmeye değinilmiştir. Bunu takiben iktisat metodolojisindeki sınıflandırmalara gidilerek var olan yaklaşımlar açıklanmıştır. Çalışmanın ana hatlarını oluşturan Carl Menger ve Gustav Schmoller’in iktisadi fikirleri, iktisadi düşünceler tarihine yaptıkları katkılar ve mensubu olduğu okulların temel ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Son bölümde ise Avusturya Okulu savunucularından Carl Menger ve Alman tarihçi Okulu’nun önderi Gustav Schmoller arasındaki “Yüzyılın Savaşı” olarak ifade edilen yöntem tartışması üzerinde durularak iktisat bilimindeki ikili ayrım sonuca ulaştırılmıştır.

1. İktisat Metodolojisi ve İktisatta Yöntem

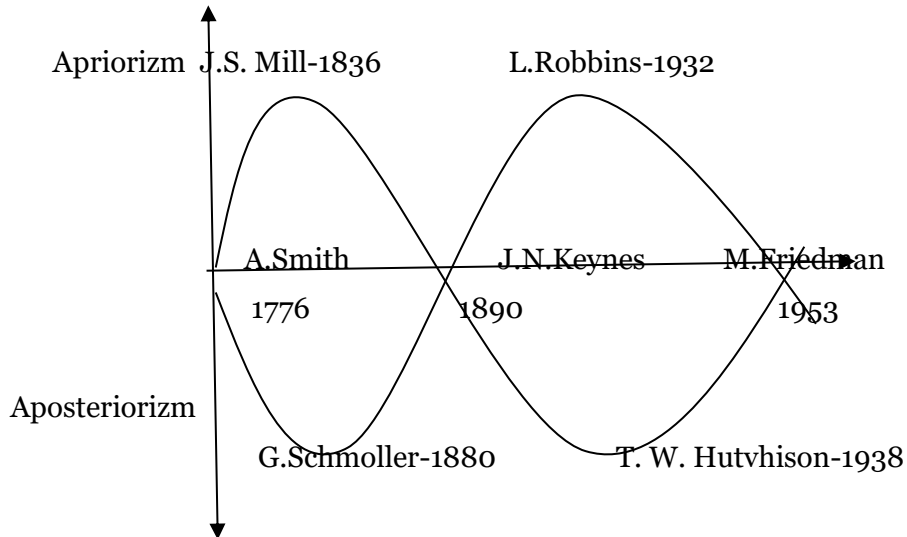
İktisadın kendini bir bilim dalı olarak nitelendirmesi 18.yüzyılda başlamıştır. Bir bilim dalı niteliği kazanması çeşitli eğilimler çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bunlar *a priori* ve *a posteriori* eğilimlerdir (Kaymakçı, 2013: 19). *A priori*, doğruluğu deneyim ve gözleme dayanmayan önermeler iken; *a posteriori*, doğruluğu deneyim ve gözlem sonucunda ortaya çıkan düşünceler ve yargılardır. Felsefi kavramlar olmasının yanında bilimin iktisadi şeklinde ifade edilen metodoloji kavramı ortaya çıkmıştır. İktisat metodolojisi iktisadın bilimselliğini araştıran, yorumlayan ve felsefe ile ortak bir kesişim alanı yaratan bir inceleme alanıdır

İktisat metodolojisinin birçok iktisatçı tarafından araştırılan bir disiplin dalı haline gelmiştir. Bu disiplin içerisinde yöntem bilimsel sorunları konu edinmektedir. Bu bağlamda bir iktisatçı ile iktisat yöntem bilimcinin inceleme alanı oldukça farklıdır. İktisatçıların temel amacı, iktisadi bir olayı, olguyu açıklarken doğru, tutarlı ve kabul edilebilir bilgi üretmektedir. İktisat; teori, model ve yaklaşım üçgeni içerisinde kendini var etmektedir. İktisat yöntem bilimcisi ise, bir iktisatçının ortaya koyduğu bilgi ve teorilerin incelenmesini konu edinmektedir (Demir, 2012: 63-64).

İktisat metodolojisinin 1776 yılında Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği adlı eserini yayınladıktan sonra döngüsel bir yapı içinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Milletlerin Zenginliği soyut ve tarihsel bir incelemenin varlığından söz edilerek bu konuda bir milat olarak değerlendirilmektedir. Apriorizm ve aposteriorizm eğilimleri çerçevesinde, apriorizmin iktisat metodolojisine ilk görünümünü John Stuart Mill'in "On The Definition of Political Economy: and on the Method of Investigation Proper to It" makalesi ile ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma ilk tepki Alman Tarihçi Okul'dan gelmiştir. Avusturyen Okul ile Alman Tarihçi Okul arasında bir metot karmaşası ortaya çıkmıştır. Tarihçi Okul'un lideri Schmoller aposteriorizmin güçlü savunucularından biri olmuştur. Daha sonra Cambridge Okulu tarafından da bu konuyla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Klasik iktisat anlayışından neo-klasik iktisadi düşüncenin geçişinin sağlandığı dönemde metot tartışmasına daha ılımlı yaklaşan John Meynard Keynes olmuştur. 1890 yılında yayımladığı çalışmasında bir tarafın yanında yer alan iktisatçı konumunda olmamıştır. Lionel Robbins ise bu çerçevede iktisat için yeni bir tanım ortaya koymaktadır. Böylece yeni bir tepe noktası oluşmaktadır. 1938 yılında Hutchison "The Significance and Basic Postulates of Economy" eseriyle tartışmaların seyrine büyük gelişmeler katmıştır. Döngüselliğin devam ettiği 1953 yılı itibariyle Milton Friedman, "The Methodology of Positive Economics" makalesiyle bir denge kurmuştur. Apriori- aposteriori uzlaşımı sağlanmaktadır. Yaşanılan bu inişli çıkışlı döngüsellik içerisinde iktisat metodolojisinin özgün bir ortam yaratma çabası ortadadır (Kaymakçı, 2013: 215-217).

Adam Smith ile başlayan ve Milton Friedman ile biten bir metodolojik döngüsellik, apriorizm ve aposteriorizm eğilimler altında iktisat metodolojisinin çerçevesini belirlemiştir. Metodolojik döngüsellik aşağıdaki şekil yardımıyla gösterilmiştir.

Şekil 1: Metodolojik Döngüsellik

Kaynak: Kaymakçı, 2013: 216

İktisat bilimi içerisinde meydana gelen bu tür metodolojik tartışmalar birçok iktisatçının çalışmalarında yer almıştır. Ancak Gustav Schmoller ve Carl Menger bu konunun ana kahramanlarıdır. Literatüre "Yüzyılın Savaşı" olarak geçen bu çatışma "insan faaliyetinin bilimi ve yöntemi" üzerine sosyal bilimlerin evrensel veya tarihsel-toplumsal bilim mukayesesine dayandığına dair bir tartışma olmuştur. Bu tartışmaları tasnif ederek incelemek daha yararlı olacaktır. Bu tasnif yöntem tartışmalarında etkili dışsal faktörler ve içsel faktörler olmak üzere ikiye ayrılarak yapılmıştır.

Bu dışsal gelişmelerden biri modern yaşam tarzının sorgulanmaya başlanmasıdır. Bilimde yöntem tartışmalarının artmasıyla modern bilim sorgulanmaya başlanmıştır. Modern bilimsel gelişmeler kapsamında beklenmedik sonuçlar meydana gelmiştir. Örneğin iktisadi kalkınma için önerilen tüm modeller istenilen sonucu getirmemiştir (Demir, 2012: 50). Bilim ve metodoloji sadece iktisat bilimi içerisinde kendine yer bulmamıştır. Hayatın pek çok yerinde kendini göstermektedir. Sağlık, siyaset, uluslararası ilişkiler, din ve iletişime kadar birçok alanda ortaya çıkmaktadır. Özellikle 1960'lı yıllarda bilim felsefesi ve metodoloji üzerine yapılan tartışmalar diğer bilim dallarına da sıçramıştır. Bilimde yöntem tartışmalarında etkili olan diğer bir faktör bilimin sorgulanmaya başlanmasıdır. Bilimin ortaya çıkardığı sonuçlar birçok grup tarafından eleştirinin hedefi olmuştur. Muhafazakâr kesim, bilim uygulamalarıyla siyasal veya toplumsal tercihlerin göz önünde bulundurulması taraftarıdır. Bu sayede birey ve çevre üzerinde oluşan olumsuz etkilere yol açan bilimsel gelişmeler kontrol altında tutulmaktadır. Radikal kesim ise bilim rasyonelitesinin değiştirilmesi konusunda köklü değişiklikler yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bilim, insan hayatının bütününe etki etmektedir. İktisat bilimindeki metodolojik yaklaşımları incelerken bilim felsefesinde meydana gelen gelişmeleri göz ardı etmemek gerekir. 1960'lı yıllardan itibaren metodoloji hakkındaki tartışmalar sadece iktisat için değil bütün sosyal bilimlere çevrelemeye başlamıştır. Metodoloji yaklaşımlar her bir bilim dalı için kendi içinde tartışmalara konu olmuştur. Bu dönemde akademi dünyasında da büyük yankılar uyandıran bu konu üniversitelerde iktisat metodolojisi adı altında ders olarak verilmeye başlanmıştır (Demir, 1995: 56-61).

Yöntem tartışmalarında etkili olan içsel faktörler ise üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar: makro iktisat modellemelerinde meydana gelen sorunlar (bunalım dönemleri), matematiğin iktisat bilimi içerisindeki yeri ve rasyonellik kavramı hakkındaki görüşlerdir.

Metodoloji tartışmalarına sebep olan ilk faktör, iktisat biliminde meydana gelen bunalımlardır. Özellikle makro ekonomik modellerde meydana gelen başarısızlıklar 1930'lu yıllardan itibaren oluşan krizlerin iktisat bilimi içerisinde nedenlerini araştırmaya ve yöntem tartışmalarının doğmasına sebep olmuştur (Buğra, 1989: 192). İktisat metodolojisindeki diğer bir tartışma konusu matematik ve istatistiksel tekniklerdir. Matematik kullanımı iktisat biliminin başlangıcı olarak kabul edilen Adam Smith dönemine kadar uzanmaktadır. 1940'lı yıllarda savaş sonrası dönemde matematik ve istatistik iktisat teorilerini açıklamada sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Rotwein, 1966: 102). 1980 sonrası dönemde matematiğin çok fazla kullanımı eserlerde görülmektedir.

İktisat biliminde matematik kullanımı birçok iktisatçı tarafından eleştiri oklarının hedefinde olmuştur. Yapılan eleştiriler çeşitli yönlerden değerlendirilmektedir. İlk olarak oluşturulan matematiksel denklemlerde birtakım sorunlar meydana gelmektedir. Denklemler için toplanan verilerin ne şekilde elde edildiği çok önemlidir. Bunun yanında toplanan verilerin uygun iktisadi süreçlere katılmaması matematiğin düzgün işlemlenmesine yol açmaktadır. İkincisi, kullanılan matematiksel denklemlerin veya istatistiksel verilerin iktisadi gerçekliği açıklamada geçerliliği olup olmadığını sorgulamaktadır (Demir, 1995: 65).

İktisadi olaylar incelenirken yararlanılan matematiksel ifadelerde birtakım problemler oluşmaktadır. Matematiksel denklemlerin kurulmasında yapılan hatalar iktisadi analizlerin yanlış sonuçlar doğurmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte kullanılan denklemler ile yapılan iktisadi olaylarla aynı doğrultuda olmazsa doğru ve gerçek sonuçlar elde edilememektedir. Matematik ile elde edilen sayısal verilerin iktisat teorisine entegre edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kantitatif çalışmaların bilimsel olarak açıklanabilmesi tartışılmaktadır. Yıllar önce bu durum daha teoride kalırken, günümüz çağında yapılan incelemeler ve analizler sonucunda kendine uygulama alanı yaratmıştır. İktisatçılar arasında matematiğin bu denli aşırı kullanımı, genel çerçevede iktisat biliminin matematikten ibaret olduğu düşüncesini yaratmaktadır.

İktisat biliminde yöntem tartışmalarında etkili üçüncü faktör ise rasyonellik çerçevesinde yapılan görüşlerdir. Rasyonellik bireyin faydasını maksimum kılacak seçeneği diğerlerine tercih etmesiyle oluşturduğu davranış biçimidir. Simon, bu konuyu bir örnek ile açıklamaktadır. Gece uyumadan önce kitap okumanın rasyonel bir davranış olup olmadığını sorgulamaktadır. Birey gece kitap okuduğunda elde ettiği faydanın, uykusuz kaldığında oluşan

zarara göre daha fazla olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Çünkü birey rasyonel davranarak kendisine maksimum düzeyde fayda sağlayacak seçeneği tercih etmektedir (Simon, 1978: 2). Birey tam aksi bir şekilde davranıp, uykudan elde ettiği faydanın kitap okumaktan elde ettiği faydadan daha yüksek olduğunu düşünüyorsa kitap okumak yerine uyumayı tercih edecektir. Hangi davranışın rasyonel olduğu üzerinde bir yorum yapılacak olursa bunun kişiden kişiye farklılık göstereceği sonucuna varılmaktadır.

Bazı görüşlere göre rasyonellik kavramının altında yatan birtakım unsurların olduğu ifade edilmektedir. Bireylerin sahip olduğu inançlar, hayatı boyunca yaptığı istekler ve aldığı kararlar bu üç unsuru oluşturmaktadır. Hamlin'e göre; sahip olduğu inançların oluşturduğu bütüne inanç rasyonelliği, bireyin isteklerine ulaşmak için en uygun araçları kullanmasına araç rasyonelliği ve isteklerinin uygunluğu gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu bütüne de amaç rasyonelliği olduğunu ifade etmektedir (Hamlin, 1986: 12-15).

1.1.Kural Koyucu ve Betimselci İktisat Metodolojisi

Bilim felsefesi dalında meydana gelen tartışmalar ile birlikte iktisat biliminin entegre edilmeye başlanması 20.yüzyılın başlarındaydı. İktisat yöntem bilimcileri, çeşitli kavramlar çerçevesinde iktisadi gerçekliği açıklamada kullanılan verilere bilimsel bir nitelik kazandırmak için uğraşmaktadırlar. Kural koyucu iktisat metodolojisi bu kavramları bir arada toplamaktadır. Bu metodoloji başlığının en önemli özelliği, bilimsel bir veri ile bilimsel olmayan bir veri arasındaki farkı ortaya koymaktır. Bu kapsamda ele alınan yaklaşımların ortak amacı, hangi yöntem kullanılarak edinilen bilgi bilimsel veya hangi yöntemlerin bilim dışı bir bilgi elde ettiğini ortaya koymaktır (Demir, 1995: 81-82). Bu çerçevede ele alınacak birçok yaklaşım bulunmaktadır. Ancak çalışmamızın ana hatlarını oluşturan yöntemler nezdinde olan yaklaşımlar açıklanacaktır Bunlar; *doğrulamacılık ve işlemselciliktir.*

Doğrulamacılık, bir bilginin doğruluğunun sorgulanabilmesi için öncelikle ispatçılık, mantıksal pozitivizm gibi yaklaşımlar bir arada sentezlenerek ortaya konması gerekmektedir. İnsanoğlunun yüzyıllar boyunca kabul ettiği bilginin doğruluğu ya doğrudan akıl ile ya da duyular aracılığıyla ispatlanabiliyor olması kabul görmüştür (Lakatos, 1986: 91). Akıl ile ispat, bilgi edinmede ana bir etkidir. Akılcılık, akli duygusal algılardan mahrum bırakarak bilgi kaynağını sayan bir yaklaşımdır Duyular aracılığıyla ispat ise, algısal gözlemlerin bilginin kaynağı olduğunu kabul eder. Duyu ve deneyimleri baz alan bu düşünce sistemini savunan yaklaşım deneyciliktir (Karasar, 1982: 2-3). Doğrulamacılığın bu deneyci ve akılcı şekilleri iktisat literatüründe çok sık karşılaşılan iki mantıksal yöntemin doğmasına neden olmuştur. Tümdengelim ve tümevarım yöntemleri iktisatçıların arasında kullanılan ve sürekli birbirleriyle tartışma içerisine girmelerine sebep olan iki yöntemdir. Tümdengelimcilik, tümdengelim yaklaşımının temel alındığı bir yöntemdir. Tümevarım yönteminin aksine bütün olandan parçaya doğru olan bir incelemedir (Demir ve Acar, 1992: 362). Tümdengelim yöntemi ile kullanılan verilerin ve ortaya çıkan sonucun doğruluğu çok önem arz etmektedir. Ancak incelemeler esnasında verilerin doğruluğu sonucun da doğru olacağı garantisini vermemektedir. Bu bağlamda bu yönteme yapılan en temel eleştiri verilerin doğruluğu ile sınırlı bir yöntem ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple etkin bir sistem olmamaktadır (Yıldırım, 1979: 71-72). Tümevarım yöntemi gözlemler sonucu elde edilen verilerin özelden geneline doğru sıralanması ile oluşturulmaktadır. Tümevarımcılığın, sıklıkla kullanılan bir method olduğu çalışmalarda gözlemlenmiştir. Ancak bu yaklaşıma yöneltilen eleştiriler de oldukça fazladır. Yapılan en temel eleştiri, tikel önermelerin çokluğu öngörülen olaylara belirli bir nitelik kazandırsa da mantıksal çerçevede nihai bir sonuç elde edemeyeceğidir (Popper, 1989: 53).

İşlemselcilik, deney veya analiz yapmak için soyut kavramları kullanırken bu soyut kavramların algılanabilir ölçülebilir bir nitelik taşıması gerekmektedir. İşlemselci yaklaşım bu soyut kavramları somut bir hale getirmektedir (Demir ve Acar, 1992: 188). İşlemselcilik bir çeşit somutlamadır. Bu sayede deneylerde veya gözlemlerde kullanılacak olan soyut kavramlar somutlaştırılarak analize katılmaktadır. Analizlerin yapım aşamasındaki pürüzler bu yöntemle ortadan kalkmaktadır. İşlemselci yaklaşımın temsilcisi Samuelson'dur. Samuelson karşılaştırmalı istatistiği kullanarak iktisadi teorilerde hipotezleri çürütebilir kılmak için işlemsel olarak anlamlı varsayımlar ortaya konması gerektiğini savunmaktadır.

Betimselci iktisat metodolojisi, bir yöntem bilimci veya bir iktisatçı teorisyenin belirli bir metodolojik ilkeler doğrultusunda teori kurarken kullandıkları yöntemlerin hangileri olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. İktisatta betimsellik ile farklı kavramlardır. İktisatta bilimsellik, kural koyucu iktisat metodolojisinin alanına giren bir yaklaşımdır. Betimselci iktisat metodolojisi bilim olarak kabul eden bir yaklaşımda verilerin betimlenmesiyle ilgilenmektedir. Bu çerçevede ele alınacak birçok yaklaşım bulunmaktadır. Ancak çalışmamızın ana hatlarını oluşturan yöntemler nezdinde olan yaklaşımlar açıklanacaktır. Bunlar; *yapısalcılık ve söylem çözümlemesidir*.

Yapısalcılık, bilimsel teorilerin önermeden ziyade yapı olarak görüldüğü yaklaşımdır. Bu yapılar birer teoridir ve bu teorik yapılar birbirlerine mantıksal ilişkilerle bağlıdır. Bu yaklaşıma göre teorilerin doğru veya yanlış olduklarını sorgulamak doğru değildir. Yapısalcı yaklaşım iktisat metodolojisindeki bazı sorulara cevap veren bir yaklaşım olmaktadır. İktisadi teorilerin test edilebilmesi için doğrulanabilir veya tam aksi yanlışlanabilir bir biçimde olma zorunluluğunu yok etmektedir (Hands, 1985: 305-323).

Söylem Çözümlemesi, sosyal bir eylem olarak nitelendirilmektedir. İktisadi bir bilgi üretmenin sosyal bir eylem türü olduğu iktisatçılar tarafından açıklanmaktadır. Bir iktisatçı bilgi üretmeyi sosyal bir durum olarak gördüğü için kendilerini, meslektaşlarını veya toplum hakkında savlarda bulunurken yaptıkları açıkladıkları sebepleri çeşitli mülakatlar aracılığıyla ortaya koymaya çalışmaktadır (Maki, 1988: 89).

2. Carl Menger'in İktisadi Düşünceler Tarihindeki Yeri

Carl Menger [1840-1921] Avusturya Kökenli bir marjinalisttir. Avusturya Okulu'nun en önemli temsilcilerinden biridir. Carl Menger gibi Avusturya kökenli marjinalistlerin oluşturduğu bir okul olan Avusturya (Viyana) Okulu, 1871 yılında Carl Menger'in "Ekonomi Bilimi'nin Temelleri" adlı çalışmasıyla iktisadi düşünceler tarihinde yerini almıştır. Bu okulun sahip olduğu ilkeler aşağıdaki gibidir:

- 1) İktisadi sorunların temelini psikoloji kaynaklı olduğunu savunmaktadır.
- 2) Marjinal Fayda analizini geliştirmişler.
- 3) Soyut-tümdengelim yöntemini savunmaktadır.
- 4) Subjektif Değer Teorisini temel alır
- 5) Bireylerin rasyonel davranışlara sahip olması gerektiği ifade etmektedir.
- 6) Devlet müdahalesinin minimum seviyede tutulmasını vurgulamaktadır.

Carl Menger Avusturya (Viyana) Okulu'nun en önemli savunucularından biridir. Menger iktisadi düşünceler tarihine birçok katkıda bulunmuştur. İlk olarak "mal" kavramını tanımlamakla başlamaktadır. Ona göre bir şeyin mal olarak kabul edilebilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar; mal olarak tanımlanan şeyin bir ihtiyacı gidermesi, tatmin ile ihtiyaç arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunması, ihtiyacının giderilebilmesi için elverişli olması gerekmektedir (Adaçay ve İslatince, 2013: 139-140). Menger'in iktisat bilimine yaptığı en önemli katkılardan biri marjinal fayda prensibidir. Bu prensibin amacı, bir tüketicinin mevcut olan gelirinden en yüksek fayda seviyesini elde etmesidir. Menger, bir tüketicinin ihtiyaçlar zincirini tüketici için bir önem sırasına koyduktan sonra her bir mal ilavesinde tüketicinin sağladığı fayda düzeyi azalmıştır.

Tablo 2: Carl Menger'in Eş Marjinal Fayda Prensibi

Tüketilen Birim Sayısı	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
2	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
3	8	7	6	5	4	3	2	1	0	
4	7	6	5	4	3	2	1	0		
5	6	5	4	3	2	1	0			
6	5	4	3	2	1	0				
7	4	3	2	1	0					
8	3	2	1	0						
9	2	1	0							
10	1	0								
11	0									

Kaynak: Ersoy, 2012: 369

Carl Menger birçok iktisatçı gibi bir değer teorisi oluşturmuştur. Ona göre değer teorisini oluşturan faydadır. Bir değer ölçülmesinin subjektif olduğunu vurgulamıştır. Bir malın değerinin kişiden kişiye göre değişeceğini söyleyen Menger, değer üretim maliyeti ile bir ilişkisinin olamayacağını ifade etmektedir (Bocutoğlu, 2016: 173).

Menger'in en önemli teorik ve ekonomik çalışması Ekonomik İlkeler olarak kabul edilir. İlkelerin yayınlanması sırasında, genç tarih okulu olarak bilinen Alman Tarihçi Okulu, Alman ekonomisinde egemen olmuştur. Bu grubun savunucuları genellikle pratik politik konulara yöneldi. İktisat için tarihsel bir tanımlayıcı yöntem talep ettiler ve kendi görüşlerine göre, bilimsel bilgiler ekonomik ve sosyal politikada hızlı bir şekilde kullanılabilir şekilde önerilecekti (Louzek, 2011: 444).

Menger'in bireyci metodolojisi Alman ekonomistler topluluğunda etkili olmamıştır. Bununla birlikte, Alman tarihçiler arasında oluşan güvensizlik iddia edildiği gibi subjektif değer teorisi değildi (Streissler, 1990: 31-68 ; Louzek, 2011: 444) Alman tarihçiler arasında şiddetli bir direnişe yol açan Menger'in metodolojik bireycilik anlayışydı. Metodolojik bireycilik, sosyal bilimin, sosyal olguların açıklamalarını bireysel tercihlere dayandırmasını gerektirir. Metodolojik bireycilik, subjektif değer teorisi ile birlikte Menger tarafından açıklanmıştır. Neredeyse tüm Alman ekonomistleri metodolojik kolektivizm taraftarıydı. Bu yüzden Menger ile aynı fikirde değillerdi (Milford, 1990: 215-230 ; Louzek, 2011: 444). Her ne kadar Menger, teorisinin doğruluğuna tutkuyla ikna olmuş olsa da çalışmalarını Ekonomik İlkeler'in yayınlanmasından sadece iki yıl sonra, 1873 gibi erken bir tarihte hafifçe revize etmeye başladı. İktisat teorisini değişmeden bıraktı; ancak ekonomik öğretileri daha doğru felsefi, metodolojik yansımalar ile desteklemeye karar verdi (Alter, 1982: 149-160 ; Louzek, 2011: 444).

Ekonomik teorisinin Almanya'da uygun bir cevapla karşılanmadığı gerçeğiyle kendisini uzlaştıramadığı için, 1873'te "Alman Yerli Ekonomistlerin Bölünmesi" başlıklı bir makalesiyle metodolojik çalışmasında teorik olarak Alman ekonomisinden ayrılmasının doruk noktası oldu. Menger, ekonomiyi teorik bir bilim olarak tanımlamaya çalışıyor. Onun ilgilendiği temel sorun, tarihsel ve teorik olanı birbirinden ayırmaktır. Menger için ayırt edici olan kriter; tarihsel bilimlerin, spesifik ve bireysel olayların analizi ile ilgisi olduğu fikrini savunurken; teorik bilimler, genel ve ortak olanı analiz eder.

Ekonomilerin teorik bir bilim olarak tarihten ayırt etmek elbette ki tarihçilerin ulusal ekonomi ile ilgilenmemesi gerektiği anlamına gelmez. Menger'in görüşüne göre hem tarihsel hem de teorik olarak açıklanabilir. Örneğin, arazi gelirlerinden bir artış veya sermayeye olan ilginin azalması, tarihsel olarak spesifik bireysel koşulların bir sonucu olarak açıklanabilir. Ancak, bu fenomenler aynı zamanda kesin ekonomik yasaların bir sonucu olarak teorik olarak da yorumlanabilir. Kuramsal ekonomiler doğanın öznel veya genel bir çerçevede ekonomik fenomenanın kanununa bağlanmasına aittir. İktisat teorisi, tarihi bilimlerle mukayese edilmemelidir (Menger, 1985: 51). Menger'in görüşüne göre, teorik araştırma için iki farklı yol izleyebilir:

- 1) Bir bilim insanı tüm ampirik gerçekliği, fenomenlerin karmaşıklığı içindeki bütünlüğünü kavramaya çalışmaktadır ve daha sonra gerçek fenomenlerin toplamını belirli fenomen biçimlerine sıralamaktadır. Bu çalışma yöntemi teorik araştırmaların gerçekçi-ampirik bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır.
- 2) Bilim adamı, diğer tüm yönlerin ve koşulların sabit olduğunu varsayarken, bir fenomen veya fenomen formunun belirli bir bölümüne odaklanır. Böylece, ampirik gerçekliğin diğer bileşenlerinin sabit olduğunu varsayarsak, fenomenin genelliğini ve ilişkisini inceler. Bu yöntem, teorik araştırmanın tam oryantasyonun kurulmasını sağlamaktadır (Louzek, 2011: 445-446).

Bireyler iktisadi sorunlara tek bir taraftan bakmamalıdır. Teorik araştırmaların hem tam hem de gerçekçi yönü ortaya çıkarılmıştır. Her iki yön için de iktisadi olayları anlama, öngörme ve kontrol etme amacı için kullanılan bir yöntemdir. Kesin ya da gerçekçi oryantasyonun gerekçesini ya da kullanışlılığını inkâr eden iktisatçılar, kimya ve fiziğin soyutlamalarını temel alan fizyolojiyi tek taraflı olarak değerlendirmektedir. Bu şekilde düşünen iktisatçılar bir bilimin fizyolojisini inkâr edecek bir fizikçi ya da kimyacıya benzemektedirler; çünkü yasaları sadece “ampirik” olarak kabul görmektedirler (Menger, 1985: 64-65).

Kesin ve ampirik analizler arasındaki temel farkı özel olarak göstermek için Menger, talep yasasını örnek olarak kullanır. Bir meslekten olmayan kişi talep yasasını formüle edeceği, muhtemelen bir metaya olan ihtiyaç artarsa, talebin artacağını ve dolayısıyla piyasa fiyatının artacağını ifade etmektedir. Bununla birlikte, böyle bir formülasyon aslında yetersizdir. Talep kanunu tam ve ampirik olarak iki farklı şekilde formüle edilebilir: Tam talep yasası, bir metaya olan ihtiyaç artarsa, aynı olan şartlar altında piyasa fiyatı her zaman artacaktır. Buna karşılık, ampirik talep yasası, bir metaya olan ihtiyaç artarsa, piyasa fiyatı genellikle artacaktır. Bu iki formülasyon arasındaki temel fark, ampirik talep yasasının deneyime dayanmasına rağmen, zamanın diğer ampirik olmayan (ideal) varsayımları da içermesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu model varsayımlarından en önemlisi, incelenen ilişkinin diğer koşullarının değişmediği tezidir (ceteris paribus koşulu). Menger'in görüşüne göre, organik dünyadaki teorik araştırmaların kesin metodu, doğal organizmaların birliğini reddetmemektir. Aksine, bu bireysel oluşumların kökenini ve işlevlerini arar ve gerçek birimlerin nasıl çalıştığını açıklamaya çalışır. Menger'e göre, bu amaç için deneysel-gerçekçi bilimsel araştırma yönteminin aksine, metodolojik bireyciliği kullanmak her zaman gereklidir. (Louzek, 2011: 447-448).

Carl Menger'in diğer bir iktisadi yaklaşımı, atıf teorisi. Menger tarafından geliştirilen atıf teorisi, bir ürünün elde edilme süreci içerisinde kullanılan üretim faktörleriyle ilintilidir. Harcanan emek faktörünün diğer bir üretim faktörü olan sermaye ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisinin bulunup bulunmadığını araştırmaktadır. Bunu yaparken üretim faktörlerinden birinin üretim sürecinden kaldırılmasıyla diğer üretim faktöründe meydana gelen etkinin boyutu test edilmektedir. Menger Teorisi olarak da adlandırılan bu teori, toplam çıktıda oluşan kaybın üretim sürecinden çekilen faktörün değerini oluşturmaktadır (Adaçay ve İslatince, 2013: 143).

19.yüzyıl biterken Avusturya Okulu ile Neoklasik Okul arasında da metodolojik bir ayrışma yaşanmıştır. Mises'e göre, terminoloji ve öğretilerin sunum farklılıkları sebebiyle özellikle matematiğe karşı muhalif bir tavır takınmaktadır. Neo-klasik Okul bireycilik, subjektif değer teorisi marjinal verimlilik gibi kavramlar Avusturyalılar tarafından eleştirilmektedir. Avusturya Okulu girişimci bir yapı sergilerken Neo-klasik Okul homoeconomicus kavramını tasarlamışlardır. Avusturya Okulu, iktisada bir eylem teorisi derken, Neo-klasik Okul iktisadı bir tercih teorisi olarak atfetmektedir (Soto, 1998: 78-79). En önemlisi Avusturya Okulu'nun metodolojik yaklaşımında insan eylemlerini temel almasıdır. Neo-klasik Okul toplumsal tercihleri dikkate alarak bu konuda farklılaşmaktadır. Bu noktada dikkat, çeken başka bir unsur, Carl Menger neo-klasik okulun bir savunucusu olmasına rağmen klasik iktisat görüşlerini benimseyip neo-klasik öğretinin kabul ettiği matematiksel ifadelerle analizlerinde yer vermemektedir (Niehans, 1994: 224).

3.Gustav Schmoller'in İktisadi Düşünceler Tarihindeki Yeri

Gustav Schmoller [1838-1917] Alman Tarihçi Okulu'nun en önemli temsilcilerinden biridir. Alman Tarihçi Okulu 1840'lı yıllarda Almanya'da hüküm sürmeye başlamış ve Gustav Schmoller'in ölümüne kadar olan dönemde oluşan bir düşünce akımıdır. Klasik iktisadi düşünceye eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan Alman Tarihçi Okulu'nun temel ilkeleri aşağıdaki gibidir:

- 1) İktisat bilimine evrimci yaklaşım; Darwin'in evrim teorisine benzetilerek bir toplumun sürekli olarak bir değişim içerisinde bulunduğuna ve iktisadi görüşlerin de bu çerçevede sürekli değişebileceğine dikkat çekmektedir.
- 2) Milliyetçi anlayış; Alman Tarihçi Okul, ekonomiye devlet müdahalesinin olması gerektiğini savunarak sosyal reformları desteklemektedir.
- 3) Tarihsel Yaklaşım; Alman Tarihçi Okul mensuplarına göre iktisat teorileri yoktur. Teori oluşturulmaz. Sadece tarih içerisinde birtakım olaylar incelenir ve kanunlar tarih aracılığıyla oluşturulur (Bocutoğlu, 2016: 145-146).

Alman Tarihçi Okulu'nun oluşmasında belli başlı faktörler bulunmaktadır. Bunlardan biri, 1815 yılında meydana gelen Napolyon Savaşları'dır. Savaş sonrası imzalanan barış anlaşması Almanya'da farklı düşüncelerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Alman Tarihçi Okulu'nun oluşmasında diğer bir faktör İngiltere ile aynı iktisadi düşünceyi paylaşmamalarıydı. O dönemdeki Alman iktisatçılar İngiltere'deki klasik iktisadi düşüncenin yalnızca İngiltere'ye hizmet ettiğini düşünüyordular. Böyle bir ortamda yeni bir iktisadi anlayış meydana gelmesi kaçınılmazdı (Küçükkalay, 2008: 268)

Alman Tarihçi Okulu'nun temsilcileri üç ayrı döneme ayrılarak incelenmektedir. Bu üç dönem: Eski Tarihçi Okul, Yeni Tarihçi Okul ve Kürsü Sosyalistleri'dir. Gustav Schmoller Yeni Tarihçi Okul kapsamına girmektedir. Alman Tarihçi Okulu'n en önemli savunucularından biri Gustav Schmoller'dir. "Genel İktisadın Temelleri" adlı çalışması iktisat bilimindeki hatırı sayılır eserlerden biri olmuştur. Schmoller iktisadi olguları tümevarımcı ve tarihselci bir anlayış ile incelemiştir. Bir iktisadi hareketi bir olayı tasvir ederken bir bütün olarak ele almanın doğru olmadığını ve yanlış sonuçlar doğurabileceğini savunmaktadır. Aynı zamanda tarihsel bir kategorizasyon ile analizlerin yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Tarihsel incelemeye çok önem veren Schmoller, bu sıralama yapılmaz ise iktisadi yapıların uzun ömürlü olmayacağını vurgulamaktadır. Schmoller ikinci olarak, iktisat biliminde değer yargılarının yer alması gerektiğini savunmaktadır. Üzerinde durduğu adalettir. Adalet kavramının iktisadi yapı içindeki varlığı, devletin sağlayacağı toplumsal reformlar ile oluşacağını ifade etmektedir. Aynı zamanda Schmoller, reformların yapıldığı ülkelerde mükemmel bilimlerin oluşacağını ve bu bilimlerin tümevarım yöntemi ile bu başarıyı elde ettiğini savunmaktadır (Schmoller, 1883: 240-258).

Schmoller'in görüşüne göre, tümdengelimli ve endüktif yöntemler birbirleriyle çelişkili değildir; aksine, birbirlerini tamamlarlar. Ampirik veya tarihsel verilerin toplanmasını içeren her bir tutarlı tanımlayıcı çalışma, genel bilgi parçalarının elde edilmesi için bir ön koşuldur. İlk önce zengin ampirik materyalleri toplanmalı ve ancak o zaman genel bir teori kurabilir. Gerçeğe bakılmaksızın karmaşık tümdengelimli teoriler yaratırsak, onlar sadece hayal olmaktadır (Louzek, 2011: 449).

Schmoller'in incelemesinin önemli olduğu nokta, Menger'in bilimsel araştırmaların kesin ve ampirik yönelimini soyut-çıkarımlı ve ampirik-endüktif yöntem açısından yorumlayan ilk kişidir. Menger'in ekonomide gördüğü gerçekçi-ampirik ve endüktif-tümdengelimli prosedürler olarak adlandırmaktadır. (Schmoller, 1888: 280). Schmoller iktisat teorilerini kabul etmediği için Menger'i iktisadi değer, fiyat ve para üçgeninden çıkmayan bir iktisatçı olarak görmektedir. Böyle bir düşünce tarzı Schmoller için iktisadi kısırlaştırmaktadır. Alman Tarihçi Okul temsilcileri, iktisat bilimine teorik anlamda pek fazla katkıda bulunamamış olsalar da topladıkları tarihi veriler ile iktisat tarihi adına önemli gelişmelere vesile oldular. Ayrıca devlet tarafından sosyal reformların yapılması gerektiğini savunarak sosyalizmin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Kumbaracıbaşı, 1976: 82).

4.Schmoller ve Menger Arasındaki Yöntemler Savaşı

İktisat bilimi içerisinde meydana gelen metodolojik tartışmalar 19.yüzyılın başlarına yani klasik iktisatçılara kadar dayanmaktadır. Sosyal bilimler tarihinde bilgiyi edinme yolları kapsamında yapılan yöntem tartışmalarının miladı Menger ve Schmoller arasında başlayan çekişmedir. Bir yanda sosyal demokrat anlayışına sahip iktisatçılar, bir yanda klasik Marjinalist iktisatçılar arasında “insan faaliyetinin bilimi ve yöntemi” şeklinde zıt iki düşünce, sosyal bilimlerin evrensel veya tarihsel-toplumsal bilim mukayesesine dayanan bir tartışma olmuştur. Yöntemler Savaşı, Gustav Von Schmoller ve Carl Menger arasında çekişmeli bir tartışma olarak iktisat literatüründe yerini almaktadır.

Alman tarihçi okulun en etkili savunucularından olan Schmoller tümevarım yönteminin gücünü ve ampirik-tarihsel yöntemi savunur. Ayrıca, saf teorikliği eleştirir; modellerle, hipotezlerle başlayan bilimin ancak spekülasyon sonuçlara ulaşabileceklerini düşünür (Turğuter, 2016: 10). Tarihi ve tasviri gerçek verilerin toplanması hedefinin, tümdengelim yöntemiyle teoriler kurmaktan daha önemli olduğunu düşünmektedir. Araştırmalarında endüktif (tümevarımcı) ya da tarihsel denilen bu yöntemle ekonomiyi ve ekonomik olguları daha soyut bir yaklaşımla açıklamaktadır. Dedüktif (teorik yöntem) savunucularına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşıyordu (Bocutoğlu, 2016: 150-151). Almanya’da tarihselcilik kavramının doğmasında farklı politik meseleler etkili olmuştur. Bunların başında meydana gelen Napolyon Savaşları vardır. Bu savaş sonrası oluşan barış sürecinde tarihselciliğin konumu değişmiştir. Tarihçi Okul klasik iktisadi düşünceye karşı çıkararak Smith, Ricardo ve Malthus’un kullandığı tümdengelimci yönteme karşı çıkıyorlardı. Schmoller ve diğer taraftarları iktisat teorilerinin gelenekten, siyasetten ve yasalardan bağımsız olamayacağını ifade etmektedirler.

Alman Tarihçi okulun karşıt görüşlerini içinde barındıran, Neo-klasik düşünceyi temel alan Avusturya Okulu’nun en önemli temsilcilerinden biri olan Carl Menger iktisat tarihi içerisinde birçok çalışması olan bir iktisatçıdır. Sosyal Bilimler yöntemlerine ilişkin 1871 yılında Ekonomi İlkeleri” adlı eserini yayımlamıştır (Staley, 1989: 146). Sosyal Bilimlerde Yöntem Üzerine Soruşturmalar adlı eserinde ise tümdengelim yöntemini teorik analizi savunur ve tarihsel methodun bireysel olayları açıkladığını genel olaylar karşısında mutlaka kuramsal düşüncenin gerekliliğini, bir sosyal bilim olan iktisadın tarihsizleştirilmesini ve doğa bilimlerindeki gibi evrensel yasaların peşinde olmasını savunmaktadır (Turğuter, 2016: 10). Menger’in bireyselci apriorik ve anti-tarihselci bir tutum içinde Alman geleneğini farklılaştırmaya çalışmaktadır. Ancak Menger’in eseri Alman Tarihçi Okulu tarafından ilgi görmedi ve bu durum Menger’i üç cilt olarak planladığı eserini oluşturmaya itmiştir. 1870’li ve 1880’li yıllar, Avusturya Okulu ile Alman Tarihçi Okul arasındaki çekişmeye tanıklık etmiştir.

Carl Menger 1883 yılında yayınladığı “Untersuchungen” (Araştırmalar) adlı eserinde epistemolojik yaklaşımı kesin bir dille reddederken buna karşılık, Schmoller aynı yıl bu esere karşı bir değerlendirme yazısı ile cevap vermektedir. “Zur Methodologie der Staats-und-Sozialwissenschaften” (Devlet ve Sosyal Bilimler Metodolojisi Hakkında) adlı eser mektup şeklinde kaleme alınmış olup şiddetli bir şekilde açıklama yapmaktadır (www.mises.org, 12.10.2007). Schmoller, Avusturya Okulu’nu soyut bir okul olarak nitelendirirken, bu okulun mensupları Alman Üniversitelerinin kaliteden uzak, yeterli olmayan bir donanıma sahip olduğunu söylemektedirler. Alman iktisatçılar, Menger’in soyut iktisadi teori kurma çabasına karşı olan Schmoller’ın etkisi altında kalmaktadırlar. Tarih her zaman bir oluşum süreci içerisinde yer alır. Terminoloji tarihi verilere ışık tutmaktadır. Teori ise somut bir olay karşısında elde edilen verilerle bir sonuca ulaşma sürecidir. Her iki durum birbirlerinden çok farklıdır. İktisatçılar, iktisadi düşünceleri nezdinde bu iki farklı yaklaşımı kullanmaktadırlar. Bu sebeple yöntem farklılaşması da ortaya çıkmaktadır (Schmoller, 1883: 240-258).

İktisadi düşünceler tarihi çalışmaları incelendiğinde Menger ile Schmoller arasındaki tartışmanın sadece eski baskılı kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Yayımlanan yeni baskılı kitaplarda bu tartışmanın yer bulamadığı görülmektedir. Bunun sebebi Alman Tarihçi Okulu’nun temsilcilerinin eser çevirilerinin yapılamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Menger’in yöntem ile ilgili çalışması İngilizceye çevrilirken, bu tartışmaya yanıt niteliği taşıyan

Schmoller'in çalışması Almanca olarak kalmıştır. Böyle bir ortamda iktisat biliminin bilimselliği üzerine yöntem tartışmaları devam etmiştir (Kurmuş, 1982: 128).

Scmoller ve Menger arasındaki tartışma iktisat tarihinde metodoloji üzerinde yapılan en sıcak tartışma olmak ile birlikte bazı iktisatçılar arasında da yöntem tartışmaları olmuştur. Avusturya Okulu temsilcilerinden Böhm-Bawerk, John Bates Clark ve Karl Marks arasında ikinci bir yöntem tartışması başlamıştır (Soto, 1998: 92). Methodenstreit-II olarak adlandırılan yöntem çatışmasında Böhm-Bawerk'in "Marksist sistemdeki emek-değer teorisini kabul ederken, kârlar üzerinden belirlenen nispi fiyatların aslında belirlenemeyeceğini eleştirmektedir (Kurz, 1995: 37). Ancak Schmoller ve Menger arasında yaşanan tartışmanın devamı niteliğini taşıdığı için çok fazla önemsenmemiştir.

SONUÇ

Sosyal bir bilim dalı olan iktisat kendi içerisindeki iç dinamikler ile oluşturulan teorileri neden-sonuç çerçevesi içinde ortaya koymaktadır. Bir iktisatçının model kurarken kullandığı birtakım yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler ışığında hipotezlerini kurmaktadır. Bu çerçevede yöntem ve metodolojiyi birbirine karıştırmamak gerekir. İkisi de farklı tanımlamalara karşılık gelmektedir. Yöntem diğer bir ifadeyle method, araştırmacının bilgiyi edinme süreci içerisinde kullandığı bir araçtır. Bilimsel çalışmanın niteliğini belirleyen bu kavram sosyal bilimlerde olduğu kadar iktisat bilimi içinde çok önem arz etmektedir. Metodoloji ise oluşturulan yöntemlerin hepsini kapsamaktadır. Bu yöntemlerin hepsinin incelemesini yapan çok büyük bir çalışma alanıdır.

İktisat metodolojisi olarak ifade edilen bu inceleme alanında iktisatçılar çekinceli davranmaktadır. Çok fazla önemsenmeyen metodolojik kavramların önemi daha sonra anlaşılmaktadır. Birçok iktisatçı özellikle bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir. Çeşitli yöntemler birbirleriyle mukayese edilerek en uygun olan yöntem seçilir. Ancak yapılan bu çalışmalarda, görüş farklılıkları sebebiyle kullanılan yöntemler de farklılık arz etmektedir. Klasik iktisadın hüküm sürdüğü yıllarda yöntem çatışması büyük bir sorun haline gelmiştir. Diğer inceleme alanlarında olduğu gibi iktisat metodolojisinde de dallara ayrılma söz konusudur. Kural koyucu ve betimleyici iktisat metodolojisi şeklinde ikili bir ayrıma gidilmektedir. Kural koyucu iktisat metodolojisi bilimsel bir bilgi ile bilimsel olmayan bir bilginin belirli yaklaşımlarla birbirlerinden ayrışabileceğini savunurken; betimleyici iktisat metodolojisi bilimsel bir bilginin veri olarak kabul edilip betimleme biçimlerini açıklamaktadır. Ayrıca, bilimsel olan veya olmayan bir bilgi arasındaki bu ayrımı belirginleştirmenin bir önemi olmadığı üzerinde durmaktadır.

Schmoller ahlaki değerlere atıfta bulunarak, iktisadi sistemlerde adaletin sosyal gruplar aracılığı ile sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Schmoller milli iktisat teorisini geliştirebilmek için daha fazla tarih çalışması gerektiğini savunmaktadır. Ancak Schmoller çok değerli tarih çalışmalarına imza atsa bile bir iktisat teorisi oluşturamadı.

Carl Menger'in iktisat bilimine katkıda bulunduğu teoriler kabul görmeye başlamıştır. Alman Tarihçi Okul'un en etkili mensuplarından Schmoller'in anti teorici görüşleri ülkede ekonomik hayatta birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Avusturya İktisat Okulu'nun fikirleri, günümüzde Alman iktisatçıların eserlerine dahil olmaktadır.

İktisat pozitif bir bilim dalı olduğu için ideal bir metodoloji ile temellendirilmeye çalışılmaktadır. İktisadın metodoloji ile ilgili olan sorunlarının çözümlenebilmesi için iktisatçılara büyük görevler düşmektedir. İktisatçılar, iktisadı kendi içerisinde algıladıktan sonra, iktisat metodolojisi ile iktisat arasındaki ilişkide, iktisada daha fazla ağırlık vermek yerine metodolojik yönetsel sorunları halledip daha sonra bilim yapmayı amaç haline getirmelidirler.

İktisat biliminde bütün iktisatçıların kabul ettiği nesnel bir bakış açısıyla yaklaşıldığı tek bir metodolojik yaklaşım elde edilememiştir. Aslında bu istenilen bir durum da değildir. Sosyal bir bilim dalı olan iktisat için tek bir yaklaşımın olması demek yapılan iktisadi incelemelerin bilimselliği konusunda birçok soru işaretini de beraberinde getirmektedir. Bu çalışmamızda bahsedilen Schmoller-Menger tartışması uzun yıllar devam etti. Schmoller, Menger'in Alman

tarihi okullarına yönelik eleştirisinin belirli bazı durumlarda geçerli olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, birkaç bilimsel hatadan, bütün bir bilimsel disiplin hakkında geniş bir sonuç çıkarmanın mümkün olmadığını vurgulamaktadır (Louzek, 2011: 450). Menger, kesin ve gerçekçi-ampirik bilimsel araştırma yöntemleri arasında ayırım yapmanın yararlı olduğu konusunda ısrar etmektedir; tarihin teorik sosyal bilimden kesin bir şekilde ayrılmasında ısrar etmekte ve Schmoller'in metodolojik kolektivizmini eleştiriyor.

İktisadi analizlerde, tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinin birbirlerinin tamamlayıcı nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır. Her iki yöntemin de iktisadi süreçlere katılması gerekmektedir. Buna göre, gerçek hayata ait verilerin toplanması süreci tümevarım yöntemine karşılık gelirken, toplanan bu verileri analiz edecek araçlarının hazırlanma süreci (teori oluşturma) tümdengelim yöntemini ifade etmektedir. Tek bir yöntem yerine iki yöntemin bir arada olduğu iktisadi analizlerden daha verimli sonuçlar elde edilirken analizleri tamamlanma süreleri de kısalmaktadır. Gustav Schmoller ile Carl Menger arasındaki yöntem tartışmasını ele alan ilk ve tek yazar Marek Louzek'tir. "The American Journal of Economics and Sociology" adlı dergide The Battle of Methods In Economics: The Classical Methodenstreit Menger vs Schmoller başlığıyla birçok iktisatçının çalışmalarına yöntem ve metodoloji konusunda ışık tutan bu çalışma 2011 yılının Nisan ayında yayımlanmıştır. Ülkemizde iktisat literatürü incelendiğinde, iktisat biliminin bilimselliği ve yöntemi hakkında çeşitli araştırmalar yapılmış olsa da iktisat dünyasına yön veren bu iki önemli ismin Carl Menger ve Gustav Schmoller'in aralarındaki bu tartışma birçok araştırmacı için de yeni bir çalışma alanı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adaçay, F. R. ve İslatince, H. (2013). İktisadi Düşünceler Tarihi. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bocutoğlu, E. (2016). İktisadi Düşünceler Tarihi: Ekin Yayınevi.
- Buğra, A. (1989). İktisatçılar ve İnsanlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, Ö. (1995). İktisat ve Yöntem. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Demir, Ö. (2012). İktisat Metodolojisi. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). Sosyal Bilimler Sözlüğü. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Ersoy, A. (2012). İktisadi Düşünceler Tarihi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hamlin, A. P. (1986). Ethics economics and the state, Brighton: Wheatshelf Books Ltd.
- Hands, D. W. (1985). The structuralist view of economic theories: A reviewessay: The case of general equilibrium in particular. *Economics and Philosophy*, 1(2), 305-323.
- Karasar, N. (1982). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Matbaş Matbaacılık.
- Kaymakçı, Ö.B. (2013). Bilim Felsefesi Işığında İktisat Metodolojisi. İstanbul: Ötüken.
- Kumbaracıbaşı, O. (1976). Ekonomik Doktrinler ve Ekonomik Düşüncenin Evrimi. Ankara: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.
- Kurmuş, O. (1982). Bir Bilim Olarak İktisat Tarihinin Doğuşu. Ankara: Savaş Yayınları.
- Kurz, Heinz D. (1995). "Marginalism, Clasicism and Socialism in German Speaking Countries", *Socialism and Marginalism in Economics: London*, 37.
- Küçükkalay, A. M. (2008). İktisadi Düşünce Tarihi. İstanbul: Beta Yayınları.
- Lakatos, I. (1986). Falsification and the methodology of scientific research programmes. London: Cambridge University Press.
- Louzek, M. (2011). The Battle of Methods in Economics: The Classical Methodenstreit—Menger vs. Schmoller. *American Journal of Economics and Sociology*, 70(2), 439-450.
- Maki, U. (1988). How to combine rhetoric and realism in the methodology of economics. *Economic Philosophy*, 4(1), 89.
- Menger, C. (1985). Investigations Into The Method of the Social Sciences. New York, London: New York University Press.
- Mises, Ludwig von: "The historical Settings of the Austrian School of Economics", <http://www.mises.org/etexts/histsetting.pdf>, (12.10.2007).
- Niehans, J. (1994). A History of Economic Theory, Classic Contributions 1720-1980, The Johns Hopkins University, Londra.

- Popper, K. R. (1989). *Conjecture and refutations: The growth of scientific knowledge*. London: Routledge.
- Rotwein, E. (1966). Mathematical economics: The empirical view and an appeal for pluralism. S.R. Krupp, S.R. (Der.): *The structure of economic science*, 102-113. London: Prentice Hall. 102.
- Schmoller, G. (1883). Devlet ve Sosyal Bilimler Metodolojisi Üzerine. *Schmollers Jahrbuch*, 7(3), 240-258.
- Schmoller, G. (1888). Devlet ve Sosyal Bilimlerin Edebiyat Tarihi Üzerine. Duncker & Humblot. 7(3), 280.
- Simon, H. A. (1978). Rationality as process and as product of thought. *American Economic Review*, 68(2), 2.
- Soto, Jesus Huerto de. (1998). "The Ongoing Methodenstreit of the Austrian School", *Journal des Economistes et des Etudes Humaines*, (8), 78-92.
- Staley, C. H. (1989). *A History of Economic Thought, From Aristotle to Arrow*, Basil Blackwell, New York.
- Turğuter, E.A. (2016). "Yöntem Tartışmalarının Sosyal Bilimlere P. Bourdieu ve A. Giddens Üzerinden Yansıması", *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*. (3). 9-10.
- Yıldırım, C. (1979). *Bilim Felsefesi*. İstanbul Remzi Kitabevi.